

Kolum Toubin

BRUKLIN

Preveo
Nenad Dropulić

■ Laguna ■

Naslov originala

Colm Toibin

Copyright © Colm Toibin 2009.

Translation Copyright © 2011 za srpsko izdanje, LAGUNA

PRVI DEO

Sedeći na prozoru gornje dnevne sobe u kući u Fratarskoj ulici Ajlis Lejsi videla je svoju sestru kako se žurnim korakom vraća s posla. Posmatrala je Rouz kako prelazi ulicu sa sunca u senku, noseći novu kožnu tašnu koju je kupila na rasprodaji kod *Klerija* u Dublinu. Preko ramena je prebacila bež kardigan. Palice za golf bile su joj u predvorju; za nekoliko minuta, znala je Ajlis, neko će doći po Rouz i ona se neće vratiti sve dok letnje predvečerje ne ugasne.

Časovi knjigovodstva koje je Ajlis pohađala bližili su se kraju. Na krilu je otvorila priručnik o računovodstvenim sistemima, a na stolu iza nje ležala je glavna poslovna knjiga u koju je, kao domaći zadatak, unosila dnevna dugovanja i potraživanja kompanije čije je podatke prošle sedmice zapisala u Stručnoj školi.

Čim je čula da se ulazna vrata otvaraju, Ajlis je sišla u prizemlje. Rouz je stajala u predvorju i gledala se u

džepnom ogledalcetu. Pažljivo je posmatrala svoje lice dok je nanosila ruž na usne i senku na kapke, a onda se pogledala cela u velikom zidnom ogledalu i popravila kosu. Ajlis je ćutke posmatrala kako je njena sestra ovlažila usne jezikom, a onda se još jednom pogledala u ogledalcetu pre nego što ga je vratila u tašnu.

Njihova majka došla je iz kuhinje u predsoblje.

„Divno izgledaš, Rouz“, rekla je. „Bićeš najlepša u klubu.“

„Umirem od gladi“, reče Rouz, „ali nemam kad da jedem.“

„Napraviću ti kasnije naročitu večeru“, kaza joj majka.

„Ajlis i ja ćemo sada da užinamo.“

Rouz je posegnula u tašnu i izvadila novčanik. Otvorila ga je i spustila novčić od jednog šilinga na stalak. „Za slučaj da poželiš da odeš u bioskop“, rekla je sestri.

„A ja?“, upita je majka.

„Ajlis će ti prepričati film kad se vrati“, odgovori Rouz.

„O, baš lepo!“, reče majka.

Sve tri su se nasmejale, a onda su čule sirenu automobila koji se zaustavio pred vratima. Rouz je uzela štapove za golf i izašla.

Kasnije, dok je majka prala sudove, a Ajlis ih brisala, neko je pokucao na vrata. Ajlis je otvorila i videla jednu devojkicu; prepoznala ju je iz prodavnice mešovite robe pored katedrale.

„Gospođica Keli šalje vam poruku“, reče devojkica. „Želi da vas vidi.“

„Stvarno?“, reče Ajlis. „A je li rekla zbog čega?“

„Nije. Treba samo da dođete kod nje večeras.“

„Ali zašto želi da me vidi?“

„Nemam pojma, gospođice. Nisam je pitala. Želite li da se vratim i pitam je?“

„Ne treba, u redu je, ali jeste li sigurni da je poruka za mene?“

„Jesam, gospođice. Rekla je da dođete kod nje.“

Pošto je ionako odlučila da u bioskop ide neki drugi put, i kako se već umorila od računovodstvenih knjiga, Ajlis se presvukla, ogrnula kardigan i izašla. Stigla je Fratarskom i Splavarskom ulicom do Pijačnog trga i odande pošla uzbrdo prema katedrali. Radnja gospođice Keli bila je zatvorena, pa je Ajlis pokucala na sporedna vrata koja, znala je, vode na sprat, gde gospođica Keli živi. Otvorila joj je devojkica koja joj je donela poruku; sada joj je kazala da sačeka u predvorju.

Ajlis je čula glasove i korake sa sprata, a onda je devojkica sišla i rekla joj da će gospođica Keli uskoro stići.

Ajlis je znala gospođicu Keli iz viđenja, ali majka nije kupovala u njenoj prodavnici jer je bila preskupa. Osim toga, bila je ubeđena da njena majka ne voli gospođicu Keli, mada nije znala zašto. Pričalo se da gospođica Keli prodaje najbolju šunku u gradu, maslac iz najbolje mlekarice i najsvežiju robu, između ostalog i pavlaku, ali Ajlis se činilo da nikad nije ušla u njenu radnju, nego da bi samo u prolazu pogledala unutra i videla gospođicu Keli za tezgom.

Gospođica Keli je polako sišla u predvorje i uključila svetlo.

„Dakle“, rekla je i ponovila tu reč kao da je pozdrav. Nije se osmehnula.

Ajlis je zaustila da objasni da je dobila poziv i da učtivo upita je li možda došla u nezgodno vreme, ali gospođica Keli ju je tako odmerila od glave do pete da je odustala. Zbog ovakvog njenog nastupa, Ajlis se zapitala da li je neko u gradu uvredio gospođicu Keli, a ova greškom optužila nju.

„Tu ste, dakle“, rekla je gospođica Keli.

Ajlis primeti mnoštvo crnih kišobrana naslonjenih na čiviluk.

„Čujem da nemate posao, ali da odlično baratate brojevima.“

„Zaista?“

„Oh, čitav grad dolazi u moju radnju, svako ko nešto znači, i ja sve saznam.“

Ajlis se zapitala ima li ova opaska veze s tim što njena majka uvek kupuje u drugoj prodavnici, ali nije bila sigurna u to. Zbog debelih stakala naočara gospođice Keli bilo joj je teško da joj protumači izraz lica.

„A mi se svake nedelje satiremo od posla. Naravno, ništa drugo nije otvoreno nedeljom, pa nam dolaze svakakvi, dobri, rđavi i ravnodušni. Ja po pravilu otvaram radnju posle mise u sedam sati, a između kraja mise u devet i početka mise u jedanaest u radnju se jedva ulazi. Meri pomaže, ali spora je i kad nema gužve, pa zato tražim nekog oštroumnog, nekoga ko će upoznati kupce i umeti da vrati tačan kusur. Ali samo nedeljom. Ostalim danima

snalazimo se same. A vas su mi preporučili. Raspitala sam se o vama. Plaćala bih vam sedam šilinga i šest penija nedeljno, što bi malo pomoglo vašoj majci.“

Gospođica Keli, mislila je Ajlis, govori kao da opisuje uvredu koju je pretrpela, čvrsto stiskajući usne između rečenica.

„To je sve što za sada imam da vam kažem. Možete početi u nedelju, ali dođite sutra da naučite sve cene i da vam pokažemo kako se koriste vaga i rezalica. Moraćete da vežete kosu na potiljku i da kupite dobar radni mantil kod Dena Boldžera ili Berka O'Lirija.“

Ajlis je već pamtila razgovor da bi ga prepričala majci i Rouz; pozelela je da kaže gospođici Keli nešto dosetljivo, ali ne otvoreno neučtivo. No, samo je ćutala.

„Dakle?“, upitala ju je gospođica Keli.

Ajlis je shvatila da ne može odbiti ovu ponudu. Bolja je nego ništa, a u ovom trenutku nije imala ništa.

„O, da, gospođice Keli“, rekla je. „Poću kad god želite.“

„Možete nedeljom na misu u sedam, tako mi radimo, a otvaramo radnju posle mise.“

„Divno“, reče Ajlis.

„Dakle, dođite sutra. Ako budem zauzeta, poslaću vas kući, ili ću vam dati da puniti kese šećerom dok čekate, ali ako ne budem imala posla, pokazaću vam kako se radi.“

„Hvala vam, gospođice Keli“, reče Ajlis.

„Vašoj majci biće milo što imate nekakav posao. I vašoj sestri“, dodade gospođica Keli. „Čujem da odlično igra golf. A sada lepo idite kući. Neću vas ispratiti.“

Gospođica Keli se okrenula i polako pošla uz stepenice. Dok se vraćala kući, Ajlis je bila uverena da će njenoj majci biti drago što je dobila priliku da nešto zaradi, ali da će Rouz smatrati kako rad za tezgom u radnji gospođice Keli nije dovoljno dobar za njenu sestru. Zanimalo ju je hoće li joj Rouz to otvoreno reći.

Usput je svratila do svoje najbolje prijateljice Nensi Bern i kod nje zatekla njihovu drugaricu Anet O'Brajen. Bernovi su imali samo jednu sobu u prizemlju, koja je služila kao kuhinja, trpezarija i dnevna soba, i kako je bilo jasno da Nensi ima nekakve novosti koje su Anet delimično već poznate, Nensi je iskoristila Ajlisinu posetu kao izgovor da prošetaju i porazgovaraju nasamo.

„Nešto se dogodilo?“, upitala je Ajlis kad su izašle na ulicu.

„Čekaj da odmaknemo od kuće“, odgovorila je Nensi. „Mama zna da se nešto dešava, ali neću da joj kažem.“

Pošle su niz Fratarsko brdo, prešle Mlinarski put, stigle do obale i krenule kejom prema Ringvudu.

„Muvala se s Džordžom Šeridanom“, reče Anet.

„Kad?“, upita Ajlis.

„U nedelju uveče, na igranci u *Ateneumu*“, reče Nensi.

„Mislila sam da nećeš ići na tu igranku.“

„Nisam ni htela, ali sam ipak otišla.“

„Igrala je s njim celo veče“, reče Anet.

„Nisam celo veče, samo četiri poslednja plesa, a onda me je otpratio kući. Ali svi su nas videli. Čudi me da ništa nisi čula.“

„Hoćete li se ponovo videti?“, upita Ajlis.

„Ne znam“, uzdahnu Nensi. „Možda ću ga samo videti na ulici. Provezao se juče pored mene i zatrubio. Da je na igranci bila još neka devojka, mislim neka prikladna, igrao bi s njom, ali nije bilo nijedne. Došao je s Džimom Farelom, koji je samo stajao i zurio u nas.“

„Ne znam šta će njegova majka reći ako sazna“, reče Anet. „Grozna je. Ne volim da idem u njihovu radnju kad nema Džordža. Jednom me je mama poslala da kupim dva reznja slanine, a ta stara mi je kazala da ne prodaju po dva.“

Ajlis im onda ispriča da je dobila ponudu da radi nedeljom u radnji gospođice Keli.

„Nadam se da si joj kazala šta može da uradi s tom ponudom“, reče Nensi.

„Rekla sam joj da prihvatom. Posao će mi dobro doći. Moći ću da idem s vama u *Ateneum* za svoj novac i sprečim da te neko iskoristi.“

„Nije bilo tako“, pobuni se Nensi. „Bio je vrlo prijatan.“

„Hoćete li se opet videti?“, ponovi Ajlis.

„Hoćeš li da pođeš sa mnom u nedelju?“, upita je Nensi. „On možda neće ni doći, ali Anet ne može da ide, a trebaće mi podrška za slučaj da Džordž dođe i ne zamoli me za ples ili me čak i ne pogleda.“

„Možda ću biti preumorna posle radnog dana kod gospođice Keli.“

„Ali poći ćeš?“

„Nisam tamo bila ne pamtim otkad“, reče Ajlis. „Ne podnosim one seoske momke, a gradski su još gori. Uvek su pripiti i samo hoće da te odvedu gore na Štavionički put.“

„Džordž nije takav“, reče Nensi.

„Suviše je uštogljen za Štavionički put“, ubaci Anet.

„Možda bi trebalo da ga pitamo razmatra li mogućnost da ubuduće prodaje režnjeve slanine u paru“, reče Ajlis.

„Ništa ga ti nećeš pitati“, reče Nensi. „Stvarno ćeš da radiš kod gospođice Keli? Pokajaćeš se.“

U sledeća dva dana gospođica Keli upoznala je Ajlis sa svim vrstama robe u radnji. Kad je Ajlis zatražila komad papira da zapiše različite vrste čaja i razne veličine pakovanja, gospođica Keli joj je rekla da će samo gubiti vreme ako bude zapisivala; najbolje će biti da sve nauči napamet. Cigarete, maslac, čaj, hleb, mleko u bocama, kutije biskvita, kuvana šunka i usoljena govedina daleko su najprodavaniji proizvodi nedeljom, rekla je, a traže se i limenke sardina i lososa, limenke mandarina, krušaka i voćne salate, tegle paštete od piletine i šunke, namazi za sendviče i prelivi za salate. Pokazala je Ajlis svaki predmet i rekla joj cenu. Kad je pomislila da je Ajlis upamtila cene, prešla je na drugu robu, kao što su pakovanja sveže pavlake, boce s limunadom, paradajz, glavice zelene salate, sveže voće i kutije sladoleda.

„Ima ljudi, znaš, koji dolaze ovamo nedeljom da kupe ono što je trebalo da nabave preko sedmice. Šta možeš?“

Gospođica Keli jetko je stisnula usne nabrajajući sapune, šampone, toaletni papir i paste za zube i njihove cene.

Neki ljudi, dodala je, nedeljom kupuju kese šećera, so, pa čak i biber, mada takvih nema mnogo. A ima i onih koji traže šećerni sirup, sodu bikarbonu ili brašno, mada se ta roba najviše prodaje subotom.

Uvek ima i dece, rekla je gospođica Keli, koja žele table čokolade, karamele, tvrde i gumene bombone, a muškarci obično traže cigarete na komad ili šibice, ali njih služi Meri, pošto ne može da upamti veće porudžbine ni cene i često, nastavila je gospođica Keli, više smeta nego što pomaže kad je u radnji gužva.

„Stalno zija u ljude bez ikakvog razloga, čak i u redovne mušterije. Nikako da je odučim od toga.“

Radnja je, videla je Ajlis, bila odlično snabdevena i držala je mnogo raznih marki čaja, čak i neke vrlo skupe, a sve su koštale više nego u Hejsovoj prodavnici u Fratarskoj ulici, u radnji *L i N* u Splavarskoj ulici ili kod Šeridanovih na Pijačnom trgu.

„Moraćeš da naučiš kako se pakuje šećer i kako se uvija vekna hleba“, rekla je gospođica Keli. „To, na primer, Meri vrlo dobro radi, Bog je blagoslovio.“

Kad su kupci tokom njene obuke ulazili u radnju, Ajlis je primetila da gospođica Keli nije ista prema svakome. Ponekad nije progovarala ni reč, samo bi stegnula zube i stajala iza tezge, držanjem izražavajući duboko nezadovoljstvo što je ta osoba ušla u njenu radnju i želju da dotična osoba što pre ode. Drugima se suvo osmehivala i posmatrala ih

sa sumornom trpeljivošću, a novac je uzimala kao da im čini neizmernu uslugu. A bilo je i kupaca koje je pozdravljala toplo i oslovljavala po imenu; mnogi od njih imali su otvoren račun u radnji, pa nisu plaćali gotovinom, nego je gospođica Keli sume unosila u knjigu raspitujući se za njihovo zdravlje, govoreći o vremenu, hvaleći šunku i slaninu ili navodeći veliki izbor hleba, od vekni iz industrijskih pekara preko malih okruglih hlepčića do hleba sa suvim grožđem.

„A i trudim se da obučim mladu damu“, rekla je mušteriji koju je po svemu sudeći cenila više od svih ostalih, ženi sveže ondulirane kose koju Ajlis nije poznavala. „Obučavam je i nadam se da nije samo voljna da uči, nego i da je sposobna, pošto je Meri, Bog je blagoslovio, voljna, ali je nesposobna, zapravo potpuno beskorisna. Nadam se da je brza, bistra i pouzdana, mada takvih danas skoro i da nema.“

Ajlis je pogledala Meri, koja je zabrinuto stajala pored blagajne i pažljivo slušala.

„Ali Bog stvara svakovrsne ljude“, reče gospođica Keli.

„O, tu ste potpuno u pravu, gospođice Keli“, reče ondulirana gospođa stavljajući stvari u torbu. „Nema svrhe vajkati se. Neko mora i da čisti ulice, zar ne?“

Ajlis je pozajmila novac od majke i u subotu kupila tamnozeleni radni mantil kod Dena Boldžera. Uveče je zatražila od majke budilnik, pošto mora da ustane ujutru u šest.

Kad je Džek, njoj najbliži po godinama, otišao za dvojicom starije braće u Birmingham, Ajlis se preselila u njihovu

sobu ostavivši Rouz samu u zajedničkoj sobi koju je majka svakog jutra brižljivo čistila i spremala. Pošto je majčina penzija bila mala, zavisile su od Rouz, zaposlene u *Dejvisovom mlinu*; njena plata podmirivala je većinu njihovih potreba. Sav dodatni novac stizao je povremeno od braće iz Engleske. Dva puta godišnje Rouz je odlazila u Dublin na rasprodaje; svakog januara donosila je novi kaput i kostim, a svakog avgusta novu haljinu, kardigane, suknje i bluze koje je kupovala uverena da neće izaći iz mode i ostavljala ih za dogodine. Većina njenih prijateljica bile su udate žene, često starije od Rouz i majke odrasle dece, ili supruge bankarskih službenika koje imaju vremena da igraju golf u letnje večeri i u mešovitim parovima vikendom.

Rouz je, po mišljenju svoje sestre, s trideset godina bila lepša nego ikad. Imala je nekoliko mladića, ali je ostala sama; često je govorila da živi bolje od mnogih svojih školskih drugarica koje guraju dečja kolica po ulici. Ajlis se ponosila svojom sestrom, time koliko Rouz brine o svom izgledu i dobro pazi s kim se druži u gradu i u golf klubu. Znala je da je Rouz pokušala da joj nađe posao, a i platila joj je knjige za tečaj knjigovodstva i osnova računovodstva, ali je znala i da, makar za sada, u Eniskortiju nema posla ni za koga, školovanog ili ne.

Ajlis nije rekla Rouz za ponudu gospođice Keli; samo je za vreme obuke pamtila sve pojedinosti da bi ih prepričavala majci, koja se smejala i molila joj da neke delove ponovi.

„Ta gospođica Keli“, rekla je majka, „ista je kao njena mati, a čula sam od nekih koji su radili kod nje da je stara

bila čisto zlo. Pre nego što se udala bila je obična sluškinja kod *Roša*. *Keli* nekada nije bila samo prodavnica, nego i pansion, i ko god je radio tamo, ili samo odsedao u pansionu ili kupovao u radnji, kaže da je stara bila sušto zlo. Osim ako imaš mnogo para, naravno, ili ako si sveštenik.“

„Radiću kod nje samo dok se ne pojavi nešto drugo“, rekla je Ajlis.

„To sam i ja kazala Rouz kad sam joj pričala“, odgovorila je majka. „Ne obaziri se ako ti nešto bude govorila.“

Rouz međutim ni rečju nije spomenula da se Ajlis zaposlila kod gospođice *Keli*, nego joj je dala bledoplavi kardi-gan koji jedva da je i nosila, tvrdeći da joj boja ne pristaje i da će bolje izgledati na Ajlis. Dala joj je i ruž za usne. U subotu uveče vratila se kasno, pa nije bila tu kad je Ajlis rano otišla na spavanje – iako su *Nensi* i *Anet* išle u bioskop – da bi prvi dan na posao došla sveža i odmorna.

Na misi u sedam ujutru Ajlis je bila samo jednom, na Božić pre mnogo godina, dok joj je otac još bio živ, a braća kod kuće. Sećala se kako su ona i majka ostavile poklone ispod jelke i na prstima se išunjale iz kuće dok su ostali još spavali. Vratile su se upravo kad su se otac, braća i Rouz probudili i počeli da otvaraju poklone. Setila se mraka, hladnoće i divno pustog grada. Sada je izašla iz kuće baš kad je zazvonilo u dvadeset do sedam; kose vezane u konjski rep, noseći radni mantil u kesi, krenula je ulicama prema katedrali pazeći da stigne dosta pre mise.

Setila se da su tog božićnog jutra pre mnogo godina gotovo sve klupe u sredini katedrale bile zauzete. Žene koje

čeka silan posao u kuhinji želele su da rano otpočnu dan. Sada pak nije bilo gotovo nikoga. Ajlis je potražila pogledom gospođicu *Keli*, ali je nije videla sve do pričesti, a tada je shvatila da je sve vreme sedela preko puta nje. Gledala je gospođicu *Keli* kako ide glavnim prolazom oborene glave i sklopljenih ruku; za njom je išla *Meri* s crnom čipkanom maramom preko glave i ramena. Obe su sigurno postile, mislila je, kao i ona sama, i zapitala se kad će doručkovati.

Kad se misa završila, Ajlis je odlučila da ne čeka gospođicu *Keli* pred katedralom, nego se malo zadržala pored trafike dok su se istovarivali paketi novina, a onda je stigla pred radnju i tu je sačekala. Gospođica *Keli* je nije pozdravila niti se osmehnula kad je stigla, nego je namrgođeno prišla sporednim vratima i naredila Ajlis i *Meri* da čekaju napolju. Dok je ona otključavala glavna vrata radnje i uključivala svetla, *Meri* je otišla pozadi i počela da iznosi vekne hleba na tezgu. Ajlis je shvatila da je to hleb od juče; nedeljom se hleb ne isporučuje. Stajala je i gledala kako gospođica *Keli* vadi novu dugačku traku žutog lepljivog papira i govori *Meri* da se popne na tezgu, pričvrsti je za tavanicu i skinu staru, svu ulepljenu mrtvim muvama.

„Niko ne voli muve“, rekla je gospođica *Keli*, „naročito ne nedeljom.“

Uskoro je ušlo nekoliko ljudi da kupe cigarete. Iako je Ajlis već bila obukla svoj radni mantil, gospođica *Keli* naredila je *Meri* da ih usluži. Kad su kupci otišli, gospođica *Keli* reče *Meri* da ode na sprat, napravi bokal čaja i odnese ga u kiosk s novinama preko puta u zamenu za, kako je

Ajlis kasnije saznala, besplatan primerak *Sandi presa* koji je gospođica Keli presavila i ostavila na stranu. Ajlis je zapazila da ni gospođica Keli ni Meri nisu ništa jele ni pile. Gospođica Keli pozvala ju je u zadnju sobu.

„Ovaj hleb ovde je najsvežiji“, rekla je pokazujući sto. „Stigao je juče čak iz *Staforda*, ali on je samo za posebne mušterije. Prema tome, šta god radila, ne diraj ga. Drugi hleb je sasvim dobar za sve ostale. I paradajza nema. Ono što imamo ne daje se nikome osim po mom naročitom uputstvu.“

Posle mise u devet počela je gužva. Ljudi koji su želeli cigarete i slatkiše kao da su znali da treba da se obrate Meri. Gospođica Keli stajala je pozadi i pazila na vrata i na Ajlis. Proverila je svaku cenu koju je Ajlis zapisala, suvo je podsetila na one kojih nije mogla da se seti, a kad Ajlis ispiše račun sama je ponovo pisala i sabirala, ne dozvoljavajući Ajlis da vrati kursor dok ne vidi koliko je mušterija dala. Usput je pozdravljala neke mušterije oslovljavajući ih imenom, zvala ih napred i tražila od Ajlis da ostavi sve što radi i usluži ih.

„Oh, gospođo Prendergast“, rekla je, „nova devojka će vas uslužiti, a Meri će vam odneti sve do kola.“

„Moram prvo ovo da završim“, rekla je Ajlis pošto je bila pri kraju jedne porudžbine.

„Oh, Meri će to obaviti“, rekla je gospođica Keli.

Za tezgom se već napravio red. „Ja sam sledeći“, povikao je jedan muškarac kad je gospođica Keli donela još hleba na tezgu.

„Vrlo smo zauzeti i moraćete da sačekate svoj red.“

„Ali ja sam bio na redu“, rekao je muškarac, „a ova žena je uslužena pre mene.“

„A šta to vi želite?“

Čovek je držao spisak u ruci.

„Ajlis će vas uslužiti“, rekla je gospođica Keli, „ali posle gospođe Marfi.“

„Bio sam na redu i pre nje“, reče muškarac.

„Bojim se da ste pogrešili“, odgovorila je gospođica Keli. „Ajlis, požuri, ovaj čovek čeka. Niko nema vremena za bacanje. On je sledeći posle gospođe Marfi. Koliko si naplatila taj čaj?“

Tako je bilo skoro do jedan sat. Nije bilo predaha niti ičega za jelo i piće, i Ajlis je umirala od gladi. Niko nije uslužen po redu. Gospođica Keli obavestila je neke mušterije, od kojih su dve bile Rouzine prijateljice i pozdravile su Ajlis, da ima divnog svežeg paradajza. Lično je izmerila paradajz, a činilo se da je na nju povoljan utisak ostavilo to što Ajlis poznaje te mušterije. Drugima je pak čvrsto govorila da danas nema paradajza, nimalo. Povlašćenim kupcima je otvoreno, gotovo ponosito, iznosila svež hleb. Nevolja je u tome, shvatila je Ajlis, što u gradu nema radnje tako dobro snabdevene i otvorene nedeljom, ali joj se činilo i da ljudi dolaze ovamo iz navike, i da im ne smeta što čekaju, da uživaju u gužvi.

Iako nije nameravala da te večeri za stolom spominje svoj novi posao kod gospođice Keli ako Rouz ne pokrene tu temu, Ajlis nije mogla da se suzdrži; čim je sela, počela je da opisuje svoje jutro.

„Jednom sam ušla u tu radnju“, rekla je Rouz, „kad sam se vraćala kući s mise, a ona je poslužila Meri Delahant pre mene. Okrenula sam se i izašla. Radnja je mirisala na nešto, ne znam tačno na šta. Ona ima onu malu robinju, zar ne? Uzela ju je iz manastira.“

„Otac joj je bio fini čovek“, rekla je majka, „ali ona nije imala izgleda pošto joj je majka, kao što sam ti već rekla, Ajlis, bila čisto zlo. Čula sam da jednom nije dozvolila služavki koja se opekla da ode lekaru. Majka je terala Neli da radi tamo čim je prohodala. Nije nikad videla belog dana, to s njom ne valja.“

„Neli Keli?“, upita Rouz. „Stvarno se tako zove?“

„U školi su je zvali drugačije.“

„Kako?“

„Sve smo je zvale Kopriva Keli. Kaluđerice nisu uspevale da nas spreče. Dobro je se sećam; bila je godinu-dve iza mene. Kad god se vraćala iz manastirske škole nekoliko devojčica ju je pratilo i vikalo za njom: 'Kopriva.' Nije ni čudo što je tako luda.“

Rouz i Ajlis su ćutke razmislile o ovome.

„Ne znaš da li da plačeš ili da se smeješ“, rekla je Rouz.

Ajlis je za večerom otkrila da ume da oponaša glas gospođice Keli, pa je nasmejala majku i sestru. Zapitala se da li se samo ona seća da ih je Džek, njen najmlađi brat, sve zasmejavao oponašajući propoved nedeljom, komentatore s radija, nastavnike iz škole i mnoge sugrađane. Nije znala ni da li su majka i sestra shvatile da se za ovom trpezom nisu nasmejale otkako je Džek otišao za braćom u

Birmingem. Želela je da kaže nešto o njemu, ali znala je da bi to rastužilo majku. Čak i njegova pisma išla su iz ruke u ruku bez reči. Zato je nastavila da se ruga gospođici Keli, a stala je tek kad je neko došao da povede Rouz na partiju golfa, pa je ostala s majkom da raspredi sto i opere sudove.

Te večeri Ajlis je došla kod Nensi Bern u devet, svesna da se nije naročito brižljivo doterala. Oprala je kosu i obukla letnju haljinu, ali činilo joj se da izgleda neugledno, i pomirila se s tim da će, ako Nensi odigra više od jedne igre s Džordžom Šeridanom, morati sama da se vrati kući. Bilo joj je drago što je Rouz nije videla pre izlaska, pošto bi je naterala da bolje uredi kosu, da se našminka i uopšte se potruži da izgleda bolje.

„Dakle, pravilo je sledeće“, rekla je Nensi. „Ne gledamo uopšte Džodža Šeridana, a on će se možda pojaviti s čitavim ragbi klubom, ili možda neće ni doći. Oni često nedeljom uveče odlaze u Kortaun. Prema tome, bićemo zadubljene u razgovor, i ja neću igrati ni sa kim drugim, za slučaj da dođe i vidi me. Ako nam neko priđe i zamoli za ples, ustajemo i odlazimo u toalet.“

Bilo je očigledno da se Nensi, uz pomoć sestre i majke kojima je najzad rekla da je prethodne nedelje igrala s Džordžom Šeridanom, silno pomučila. Prethodnog dana napravila je frizuru. Obukla je plavu haljinu koju je Ajlis videla samo jednom, a sada se šminkala pred ogledalom

u kupatilu dok su joj se majka i sestra vrzmale tamo-amo dajući joj savete i primedbe i izražavajući divljenje.

Ćutke su izašle iz Fratarske u Crkvenu ulicu, stigle do Ulice zamka i do *Ateneuma*, i popele se stepenicama do dvorane. Ajlis se nije iznenadila videvši koliko je Nensi nervozna. Prošla je godina otkako ju je dečko grubo ostavio pojavivši se jedne večeri s drugom devojkom u istoj ovoj dvorani; čitavo veče proveo je s tom devojkom ne obraćajući gotovo ni trunke pažnje na Nensi koja je sedela i posmatrala. Kasnije je otišao u Englesku, a vratio se nakratko samo da se oženi devojkom s kojom je došao te večeri. Džordž Šeridan ne samo što je bio zgodan i imao automobil, nego je vodio dobro uhodanu radnju na Pijačnom trgu, koju će naslediti posle majčine smrti. Za Nensi, koja je radila za tezgom u Batlovoj mesari, izlazak s Džordžom Šeridanom je san iz kog ne želi da se probudi, mislila je Ajlis dok su gledale po dvorani praveći se da ne traže nikoga posebno.

Nekoliko parova je igralo, a grupica muškaraca stajala je pored vrata.

„Izgledaju kao da su na stočnom sajmu“, reče Nensi. „I, gospode, kako samo mrzim to ulje za kosu.“

„Ako nam neki priđe, ja odmah ustajem“, reče Ajlis, „a ti im reci da moraš sa mnom do garderobe.“

„Trebalo bi da imamo debele naočari, isturene zube i da ne peremo kosu“, reče Nensi.

Sala se punila, ali nije bilo ni traga od Džordža Šeridana. Momci su prelazili preko dvorane i pitali žene za ples, ali niko nije prišao ni Nensi ni Ajlis.

„Zadirkivaće nas da podupiremo zidove“, reče Nensi.

„Moglo bi biti i gore“, reče Ajlis.

„O, i te kako. Mogli bi da nas prozovu starim šklopocijama“, odvrati Nensi.

Čak i kad su obe prestale da se smeju i vratile se posmatranju sale, jedna bi se zakikotala, a druga bi joj se odmah pridružila.

„Sigurno izgledamo kao dve lude“, reče Ajlis.

Najednom se Nensi potpuno uozbilji. Kad je Ajlis pogledala prema šanku na kom su se prodavali sokovi, videla je da su Džordž Šeridan, Džimi Farel i njihovi drugovi iz ragbi kluba stigli, u društvu brojnih devojaka. Otac Džima Farela bio je vlasnik paba u Splavarskoj ulici.

„To je to“, šapnu Nensi. „Idem kući.“

„Čekaj, nemoj“, reče Ajlis. „Idemo u toalet kad se pesma završi da se dogovorimo šta ćemo.“

Sačekale su i prešle preko praznog podijuma; Ajlis je pretpostavila da ih je Džordž Šeridan opazio. U toaletu je rekla Nensi da ne radi ništa, samo da čeka, vратиće se unutra kad sledeća igra bude u punom zamahu. Kad su se vratile u salu Ajlis je pogledala Džordža i njegove drugove i uhvatila njegov pogled. Dok su tražile mesto da sednu, Nensi po licu izbiše crveni pečati; izgledala je kao učenica kojoj su kaluđerice rekly da stoji pred vratima. Sedele su bez reči dok se igranka nastavljala. Sve što je Ajlis palo na pamet da kaže bilo je glupavo, pa je ćutala, mada veoma svesna da sigurno deluju jadno svakome ko obrati pažnju na njih. Odlučila je da smesta pristane ako Nensi makar

samo pomene polazak kući. Žalila je što već nisu izašle; znala je da će se ovome kasnije smežati.

Na kraju bloka pesama Džordž im priđe još dok muzika nije ni počela i zamoli Nensi za igru. Nasmehio se Ajlis dok je Nensi ustajala, i Ajlis mu je uzvratila osmeh. Zaigrali su; Džordž je ćaskao, a Nensi se trudila da izgleda bezbrižno. Ajlis je okrenula glavu, za slučaj da Nensi bude neprijatno što je gleda, a onda je spustila pogled nadajući se da je niko neće zamoliti za ples. Bilo bi lakše, pomislila je, kad bi Džordž zamolio Nensi i za sledeću igru pošto se ovaj set završi. Mogla bi neopaženo da se iskrade i ode kući.

Džordž i Nensi su joj međutim prišli da joj kažu da idu po limunadu i da bi Džordž voleo i njoj da uzme čašu. Ustala je i pošla s njima. Džim Farel je stajao za šankom i čuvao mesto Džordžu. Njihovi drugovi, od kojih je Ajlis neke znala po imenu, a ostale iz viđenja, bili su u blizini. Kad su prišli, Džim Farel se okrenuo i nalaktio na šank. Odmerio je Nensi i Ajlis od glave do pete bez reči, čak i ne klimnuvši glavom, a onda je prišao Džordžu i rekao mu nešto.

Muzika je ponovo zasvirala i neki njihovi drugovi otišli su na podijum, ali Džim Farel nije se ni maknuo. Kad je Džordž pružio čaše s limunadom Nensi i Ajlis, zvanično ih je predstavio Džimu Farel, koji ovlaš klimnu glavom, ali se nije rukovao s njima. Džordž se zbunio, pa je samo stajao i pijuckao limunadu. Rekao je nešto Nensi, a ona mu je odgovorila. Ajlis se pitala šta da radi; bilo je očigledno da se ni jedna ni druga ne dopadaju Džordžovom drugu

i da on ne namerava da razgovara s njima. Zažalila je što je pustila da je dovedu do šanka. Otpila je gutljaj i oborila pogled. Podigavši ponovo glavu, vide da Džim Farel hladno proučava Nensi. Farel je opazio njen pogled i premestio pažnju na nju, potpuno bezizraznog lica. Bio je, primetila je Ajlis, u skupom sportskom sakou i košulji, s ešarpom oko vrata.

Džordž je spustio čašu na pult, okrenuo se Nensi i pozvao je na igru; dao je pokretom Džimu znak da uradi što i on. Nensi se nasmešila Džordžu, a onda Ajlis i Džimu, ostavila čašu i pošla na podijum. Delovala je veselo i srećno. Kad se Ajlis okrenula, videla je da su Džim Farel i ona sami za šankom, i da na ženskoj strani dvorane nema mesta. Ako ne ode ponovo u toalet, ili ako ne ode kući, ostaće zarobljena. Džim Farel je na trenutak delovao kao da će je zamoliti za igru. Ajlis se, pošto joj se činilo da nema izbora, spremila da prihvati poziv; nije želela da bude gruba prema Džordžovom drugu. Upravo kad je odlučila, Džim Farel kao da se predomislio; uzmakao je i gotovo nadmeno pogledao po sali, ne obazirući se na nju. Više je nije ni pogledao. Pošto se pesma završila, Ajlis je otišla na podijum, našla Nensi i tiho joj rekla da ide i da će se uskoro videti. Rukovala se s Džordžom i rekla mu da je preumorna, a onda je izašla iz dvorane dostojanstveno koliko je mogla.

Sutradan za užitom ispričala je majci i Rouz šta se dogodilo. U prvi mah ih je zanimala vest da je Nensi dve nedelje zaredom igrala s Džordžom Šeridanom, ali

zainteresovale su se još više kad im je Ajlis ispričala za neučtivost Džima Farela.

„Nemoj više ni da prođeš pored *Ateneuma*“, rekla je Rouz.

„Tvoj otac je dobro poznao njegovog oca“, rekla je majka. „Davno. Nekoliko puta su zajedno išli na trke, a tvoj otac je ponekad odlazio na piće u Farelovu krčmu. Vrlo je uredna. Džimova majka je vrlo fina žena, od Duganovih iz Glenbrajena. Verovatno je postao takav u ragbi klubu, a za roditelje je žalosno što im je sin takvo derle, naročito pošto je jedina.“

„Zvuči kao derle, a tako i izgleda“, reče Rouz.

„Pa, sinoć je svakako bio rđavo raspoložen“, reče Ajlis. „To je sve što mogu da kažem. Pretpostavljam da možda misli da Džordž zaslužuje bolju devojku.“

„Nema opravdanja za to“, reče majka. „Nensi Bern je jedna od najlepših devojaka u gradu. Džordž će biti vrlo srećan ako je dobije.“

„Pitam se da li i njegova majka tako misli“, reče Rouz.

„Neki trgovci u gradu“, reče majka, „naročito oni koji kupuju jeftino a prodaju preskupo, nemaju ništa osim dva-tri metra tezgje, i tu po čitav dan drežde čekajući mušterije. Ne znam odakle im tako visoko mišljenje o sebi.“

Iako je gospođica Keli plaćala Ajlis samo sedam šilinga i šest penija za rad nedeljom, često je slala Meri po nju i drugim danima – jednom kad je htela da napravi frizuru a

da ne zatvori radnju, jednom kad je želela da se se limenke poskidaju s polica, obrišu krpom i vrata na mesto. Svaki put je dala Ajlis dva šilinga, ali ju je zadržala satima, žaleći se na Meri kad god joj se pruži prilika. Isto tako, kad god je polazila kući, gospođica Keli davala joj je veknu hleba, bajatog, što je Ajlis dobro znala, da ponese majci.

„Sigurno misli da smo sirotinja“, rekla je njena majka. „Šta da radim s bajatim hlebom? Rouz će pobesneti. Kad te sledeći put pozove, nemoj da ideš. Javi da si zauzeta.“

„Ali nisam zauzeta.“

„Pojaviće se neki pravi posao. Za to se molim svakog dana.“

Majka je napravila prezle od starog hleba i pripremila punjenu svinjetinu. Nije rekla Rouz odakle joj prezle.

Jednog dana za ručkom Rouz, koja je dolazila pešice s posla u jedan i kretala natrag u četvrt do dva, spomenula je da je prethodne večeri igrala golf sa sveštenikom, ocem Fludom, koji je nekada poznao njihovog oca, a majku još dok je bila mala. Došao je na odmor iz Amerike, prvi put od rata.

„Flud?“, rekla je majka. „Tamo pored Monagira bilo je dosta Fludovih, ali ne sećam se da je ijedan otišao u sveštenike. Ne znam šta je bilo s njima, više ih nigde nema.“

„Tu je Marfi Fluds“, reče Ajlis.

„To nije ista porodica“, odgovori majka.

„Elem“, reče Rouz, „pozvala sam ga na čaj kad je rekao da bi voleo da te poseti, i doći će sutra.“

„O, bože“, reče majka. „Šta bi američki sveštenik voleo uz čaj? Moram da nabavim kuvanu šunku.“

„Gospođica Keli prodaje najbolju kuvanu šunku“, reče Ajlis kroz smeh.

„Niko neće ići ništa da kupuje kod gospođice Keli“, odvrati Rouz. „Otac Flud ješće ono što mu poslužimo.“

„Hoće li biti u redu kuvana šunka s paradajzom i zelenom salatom, ili možda pečena govedina, ili više voli prženu?“

„Bilo šta će biti u redu“, reče Rouz. „Uz mnogo crnog hleba i maslaca.“

„Poslužiću čaj u trpezariji i izneću bolji servis. Ako nađem malo lososa, hoće li on to jesti?“

„Vrlo je fini“, reče Rouz. „Ješće sve što izneseš pred njega.“

Otac Flud bio je visok, a govorio je s mešavinom irskog i američkog naglaska. Nikako nije uspevaao da ubedi Ajlisinu majku da je poznavala njega i njegovu porodicu. Njegova majka, rekao je, bila je od Rokfordovih.

„Mislim da je nisam poznavala“, rekla je majka. „Jedini Rokford kog smo znali bio je stari Oštroglavi.“

Otac Flud ozbiljno ju je pogledao. „Oštroglavi je bio moj ujak“, rekao je.

„Zaista?“, odgovori majka. Ajlis je videla da joj je majka na ivici nervoznog smeha.

„Naravno, mi ga tako nismo zvali. Pravo ime bilo mu je Šejmus.“

„To je baš lepo“, reče majka. „Zar nije grozno od nas što smo ga zvali Oštroglavi?“

Rouz je sipala još čaja, a Ajlis je izašla iz trpezarije, bojeći se da neće moći da suzbije smeh ako još ostane.

Kad se vratila, shvatila je da otac Flud zna za njen posao kod gospođice Keli, da je saznao kolika joj je plata i da je izrazio zaprepašćenje visinom sume. Pitao ju je za kvalifikacije.

„U Sjedinjenim Državama“, rekao je, „ima dosta posla za nekoga poput vas, i to dobro plaćenog posla.“

„Mislila je da ode u Englesku“, reče majka, „ali dečaci su joj javili da pričeka, da ni tamo nije najbolje, i da bi našla samo posao u fabrici.“

„U Bruklinu, gde je moja parohija, našlo bi se kancelarijskog posla za nekog vrednog, školovanog i poštenog.“

„Ipak, to je tako daleko“, reče majka. „Jedino to je smetnja.“

„U delovima Bruklina“, uzvratio je otac Flud, „isto je kao u Irskoj. Puni su Iraca.“

Prekrstio je noge, otpio malo čaja iz porcelanske šolje i jedno vreme ćutao. Tišina koja je zavladao jasno je rekla Ajlis šta ostale dve misle. Pogledala je majku, koja joj, kako joj se činilo, namerno nije uzvratila pogled, nego je uporno gledala u pod. Rouz je obično vešto umela da oživi razgovor kad imaju goste, ali je sada takođe ćutala. Vrtela je prsten, a zatim se igrala narukvicom.

„To bi bila sjajna prilika, naročito za nekog mladog“, rekao je najzad otac Flud.

„Moglo bi biti opasno“, rekla je majka, pogleda i dalje uprtog u pod.

„Ne u mojoj parohiji“, reče otac Flud. „U njoj ima mnogo divnih ljudi. Najveći deo života okreće se oko parohije, čak mnogo više nego u Irskoj. A ima posla za svakoga ko hoće da radi.“

Ajlis se osećala kao kad im je, dok je bila dete, lekar dolazio u kuću, a majka ga slušala s krotkim poštovanjem. Rouzino ćutanje bilo joj je novo; pogledala je sestru želeći da ova nešto upita ili primeti, ali Rouz kao da se prepustila sanjarenju. Dok ju je gledala, Ajlis je pomislila kako Rouz nikada nije bila toliko lepa. Onda joj je palo na pamet da joj se već čini kako mora da upamti ovu prostoriju, svoju sestru, čitav ovaj prizor, kao da ga posmatra iz daljine. U toj dugoj tišini, shvatila je, nekako je prećutno dogovoreno da Ajlis ide u Ameriku. Otac Flud je i pozvan, verovala je, zato što je Rouz znala da on to može da omogućiti.

Majka joj se toliko protivila njenom odlasku u Englesku da je ovo prenerazilo Ajlis. Pitala se da li bi se ovako lako došlo do ovog razgovora da nije prihvatila posao u radnji i da im nije pričala o poniženjima koja je podnosila kod gospođice Keli. Požalila je zbog toga; pričala im je šta joj se dešavalo uglavnom zato jer ih je to zasmejala, razvedralo zajedničke obroke, doprinosilo da im za trpezom bude prijatnije nego ikada otkako je otac umro a dečaci otišli. Sada je pomislila kako majka i Rouz možda i nisu smatrale rad kod gospođice Keli naročito zabavnim, i nisu rekle ni reč protivljenja kada je otac Flud završio s pohvalama

svojoj parohiji i rekao kako veruje da bi mogao tamo da nađe Ajlis prikladan posao.

Sledećih nekoliko dana nisu se spominjali ni poseta oca Fluda ni mogućnost njenog odlaska u Bruklin, i to ćutanje uverilo je Ajlis da su Rouz i majka razgovarale o tome i da nemaju ništa protiv. Ona sama nikad nije razmišljala o odlasku u Ameriku. Mnogi njeni poznanici otišli su u Englesku i često dolazili za Božić ili preko leta. To je bio deo života grada. Iako je poznavala neke koji su redovno dobijali poklone u dolarima ili odeću iz Amerike, to su im slali tetke, ujaci i stričevi, ljudi koji su se iselili u Ameriku mnogo pre rata. Nije se sećala da se iko od tih ljudi ikada pojavio u gradu za praznike. Putovanje preko Atlantika traje dugo, znala je to, najmanje nedelju dana na brodu, a sigurno je i skupo. Ne znajući ni sama na osnovu čega, imala je takođe i utisak da, dok momci i devojke koji su otišli u Englesku rade obične poslove za obične plate, ljudi koji odu u Ameriku mogu da se obogate. Pokušala je da dokuči i zašto je uverena da ljudima iz Eniskortija koji žive u Engleskoj nedostaje njihov rodni grad, dok onima koji su otišli u Ameriku ne nedostaje, nego tamo žive srećno i ponosno. Pitala se da li je zaista tako.

Otac Flud više im nije došao, ali kad se vratio u Bruklin, napisao je majci pismo i rekao da je, čim se vratio, razgovarao o Ajlis s jednim svojim parohijanom, trgovcem italijanskog porekla, pa obaveštava gospođu Lejsi da će

se uskoro uprazniti jedno mesto. Posao nije kancelarijski, kako se on nadao, nego na odeljenju velike robne kuće čiji je vlasnik i direktor rečeni gospodin, ali, dodao je, dobio je uveravanja da će Ajlis imati prilike da napreduje kad zadovolji na svom prvom poslu i da je čeka lepa budućnost. On lično će, napisao je, obezbediti odgovarajuća dokumenta za ambasadu, što često nije lako u poslednje vreme, a svakako će, bio je ubeđen, uspeti da nađe Ajlis pogodan stan blizu crkve i ne predaleko od radnog mesta.

Majka joj pruži pismo pošto ga je pročitala. Rouz je već bila otišla na posao. U kuhinji je zavladao tišina.

„Deluje iskreno“, rekla je majka. „To moram da priznam.“

Ajlis je nekoliko puta pročitala rečenicu o robnoj kući. Pretpostavila je da to znači da bi radila za pultom. Otac Flud nije spomenuo koliko bi zarađivala, ni kako da sakupi novac za brodsku kartu, nego je predložio da Ajlis stupi u dodir s američkom ambasadom u Dublinu i tačno utvrdi koji su joj papiri potrebni. Dok je ona čitala pismo nekoliko puta, majka joj se muvala po kuhinji, okrenuta leđima, ne govoreći ništa. Ajlis je sedela za stolom, takođe ćuteći, i pitala se koliko će majci trebati vremena da se okrene i nešto kaže. Odlučila je da sedi, čeka i broji sekunde, znajući da majka zapravo i nema nikakvog posla, nego zapravo izmišlja sebi posao da ne bi morala da se okrene.

Najzad se okrenula i uzdahnula.

„Sačuvaj to pismo“, rekla je, „pa ćemo ga pokazati Rouz kad dođe kući.“

* * *

Sledećih nekoliko sedmica Rouz je organizovala sve, čak je uspela da se preko telefona sprijatelji sa službenikom američke ambasade u Dublinu, koji joj je poslao neophodne obrasce, spisak lekara ovlašćenih da izdaju uverenje o Ajlisinom zdravlju i spisak svega ostalog što ambasada zahteva, između ostalog preciznu ponudu posla za koji je upravo Ajlis kvalifikovana, garantno pismo da će biti materijalno zbrinuta po dolasku i brojna svedočanstva o karakteru.

Otac Flud napisao je zvanično pismo u kom je garantovao da će se postarati za Ajlis, za njen smeštaj, novčanu i opštu dobrobit, a na papiru sa zaglavljem stiglo je i pismo od firme *Bartoči i kompanija* iz Fultonove ulice u Bruklinu, kojim joj je ponuđeno stalno zaposlenje u njihovoj glavnoj prodavnici na istoj adresi, i u kom su spomenuti njena knjigovodstvena znanja i opšte iskustvo. Ime u potpisu bilo je Laura Fortini; rukopis je, primetila je Ajlis, bio jasan i lep, a čak i sam svetloplavi papir s utisnutim crtežom velike zgrade iznad zaglavlja delovao je bogatije, skuplje i više je obećavao od svega sličnog što je u životu videla.

Bilo je dogovoreno da novac za put u Njujork skupe njena braća. Rouz će joj dati dovoljno da živi dok se ne uhoda na poslu. Ajlis je rekla novosti nekim prijateljicama i zamolila ih da ne govore nikome, ali znala je da su neke Rouzine kolege čule njene telefonske razgovore s Dablinom, a bila je svesna i da njena majka neće moći da sačuva